

Wat is het gevaar van een wedstrijd?

De sportcultuur wordt sterk gekenmerkt door wedstrijden en competities. Voor de betere bewegers een zegen omdat het zichtbaar wordt wie de beste is. Een competitie kent maar één winnaar en veel verliezers. Het gevaar van een wedstrijd is dat het een vorm van selecteren is waardoor er afhakers ontstaan. Misschien is dit een reden waarom oudere kinderen stoppen met de wedstrijdsport? Jammer want het spelen van wedstrijdjes kan heel aangenaam zijn. In deze tekst een poging om op verschillende manieren naar een wedstrijd te kijken, waardoor de kans op afhaken kleiner wordt. | Chris Hazelebach

De Zwarte Parel

In een prachtig verhaal van Frank Heinen spelen twee jongens met elkaar op straat. Ze knikkeren veel en een van de twee wint altijd. Zo krijgt hij steeds meer knikkers en de ander steeds minder. Gelukkig heeft hij een rijke vader die de voorraad regelmatig aanvult. De winnaar wint echter voortdurend tot de verliezer ook de Zwarte Parel in moet zetten. Maar zelfs die gaat verloren. Voor de winnaar is dit niet genoeg, de verliezer moet gestraft worden voor zijn verlies. Uiteindelijk verliest de winnaar zijn 'geweten'. Dit bijzondere verhaal is op pagina 15 te downloaden. Met dank aan Frank Heinen en de redactie van het literair tijdschrift De Revisor.

Winnen is niet genoeg

In het knikkerverhaal is de winnaar niet tevreden met de winst. De winnaar wil dat de verliezer echte pijn voelt van het verlies. Deze winnaarsmentaliteit is herkenbaar bij profvoetballers tijdens een warming-up

lummelspel, de winnaars mogen dan de verliezer pijn doen door met de vinger hard tegen de oorlel aan te tikken. Ook kinderen doen dit bij het spelletje kontje blauw. De verliezer moet dan gebogen voor het doel gaan staan en de winnaars mogen de bal dan hard tegen zijn kont aan trappen. Vergelijkbaar is de opdracht wanneer een verliezer voor straf 10 keer moet opdrukken. Als winnen niet genoeg is en de verliezer extra gestraft moet worden dan is een wedstrijd pedagogisch gevaarlijk geworden.

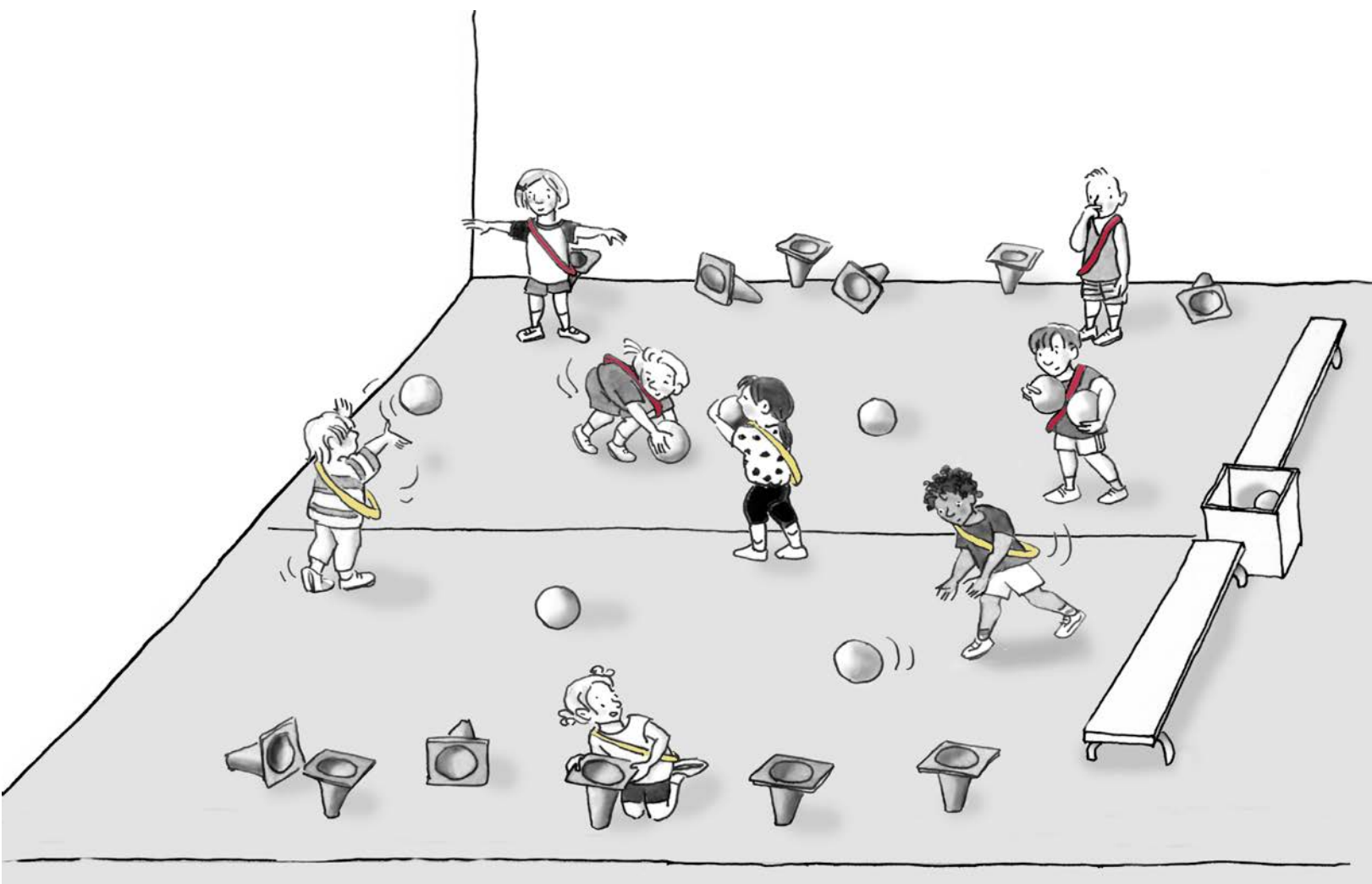
Het gevaar van de wedstrijd

Toen de voetbaltrainer 'generaal' Rinus Michels op het wereldkampioenschap van 1974 de woorden 'voetbal is oorlog' uitsprak, bedoelde hij daarmee dat, als je wilt winnen, een harde, agressieve speelstijl, gele en eventueel rode kaarten inbegrepen, noodzakelijk en aanvaardbaar is (Geudens 2004). Elke wedstrijd levert spanningen op

tussen partijen. Om te voorkomen dat er geweld ontstaat zijn er regels nodig en een scheidsrechter die het spel reguleert. In de loop der jaren zijn er meer regels bij gekomen om alle mogelijke conflicten te reguleren. Deze regels gaan over de spelregels (bv. buitenspel) maar ook over de zelfbeheersing van een speler (niet schelden tegen de scheids), of de zelfbeheersing van het publiek (niet met bierglazen gooien). De regels zorgen ervoor dat de wedstrijd op een eerlijke wijze kan verlopen. Tijdens de wedstrijd moeten alle mogelijke spanningen

Een wedstrijd heeft het gevaar om onveilig te worden

tussen spelers, de scheids, trainers en publiek in balans zijn. De wedstrijd heeft het gevaar om onveilig te worden, daarom is het nodig dat de sport op een eerlijke wijze gereguleerd wordt. Maar wat is een eerlijke regulatievorm voor een wedstrijd? Daarvoor nemen we een kijkje in de geschiedenis.

Regulatievorm in oude volksspelen

Eeuwen geleden was sport vooral een regionale aangelegenheid. Elke regio (land) had zijn eigen sport, zoals jeu de boules in Frankrijk, kubbe in Noorwegen, klootschieten in Nederland. Voetbalachtige spelen waren er overal, maar werden op verschillende manieren gespeeld. Zo is er in Ierland nog een sport dat een mix is van voetbal, rugby en hockey. In veel van de traditionele spelen speelt toeval een belangrijke rol en soms

meer dan de bekwaamheid van de spelers. Bijvoorbeeld bij jeu de boules zorgt een oneffen speelveld ervoor dat de bal alle kanten op kan rollen. Door het toevalsaspect is er meer kans aanwezig dat een zwakke speler van een goede speler kan winnen. Volksspelen waren voor iedereen speelbaar. Er werd fanatiek gespeeld, maar de consequenties van winnen of verliezen waren minder groot, omdat er nog geen ranglijst was. Het ging vooral om het meedoen. Hierdoor konden de wedstrijdregels per regio verschillend zijn.

Een mooi voorbeeld van een regelverschil is het verhaal over het voetbalspel tussen conflicterende stammen in Nieuw-Guinea. Daar laat de scheidsrechter het spel zo lang duren tot beide teams weer gelijk staan. Dit voorkomt dat de teams na de wedstrijd weer ruzie met elkaar

gaan maken. (van Vlucht, 2020). Deze verschillende regelstructuren passen bij een kleine speelgemeenschap waar rekening gehouden wordt met verschillende omstandigheden. Deze 'volkse' regulatievorm veranderde rond 1850.

Regulatievorm in de wedstrijdsport

De regulatie van de sport verandert door het Engelse onderwijs van de 19e eeuw (Elias, 2007). De public-schools zorgen ervoor dat de oude volkse spelen meer gereguleerd worden, zodat wedstrijden tussen scholen uit verschillende regio's gespeeld kunnen worden. Zo ontstaan er landelijke regelafspraken en door de gestandaardiseerde regels worden competities mogelijk. Door de competitie heeft de uitkomst van een wedstrijd een extra gevolg voor de stand in de competitie.

Deze competitieve bijvangst zorgt voor meer publiek, sponsors en gokbedrijven. Deze veranderingen in de sport maken het nodig dat er landelijke sportbonden komen die de regels vaststellen en de competities organiseren. De sportbonden hebben een piramidesysteem ontwikkeld van jeugd-, amateur- naar topsport. In deze 'winnaarsgerichte' wedstrijdvorm zijn in de afgelopen eeuw veel mensen aan sport gaan doen en is de sport een belangrijke maatschappelijke en economische factor geworden. Een nadelig gevolg van deze competitieve regulatievorm is dat er voor de verliezers minder aandacht is. Misschien is dit een reden waarom veel kinderen stoppen met de wedstrijdsport, omdat ze niet bij de winnaars horen?

Regulatievorm in de recreatiesport

De recreatieve sportbeoefening is niet gebonden aan competitie en kan daarom flexibel omgaan met de regels. Een goed voorbeeld is te vinden in de golfsport waar goede spelers een lage handicap hebben

Drie regulatievormen:

- volksspelen (toeval)
- wedstrijdsport (competitie)
- recreatiesport (aanpassingen)

waardoor ze beter moeten presteren tegen een zwakke speler met een hoge handicap. Hierdoor kan een zwakke speler een wedstrijd van een goede speler winnen. Het flexibel omgaan met regels gebeurt ook steeds meer in de jeugdsport. Bijvoorbeeld bij korfbal krijgt de partij die met twee doelpunten achterstaat een extra speler erbij. De dichter Willem Wilminck heeft het aanpassen van regels aan een zwakke speler prachtig beschreven in het gedicht *Frekie* (Hazelebach, 2023). Deze regulatievorm wordt in het basisonderwijs vaak gebruikt bij het regelen van tikspelen. Bijvoorbeeld in het basistiks spel mag een snelle tikker niet door de straat en mag een zwakke loper gebruikmaken van een vrijplaats. Bij deze democratische regulatievorm zijn er flexibele regels die ervoor zorgen dat alle deelnemers de wedstrijd kunnen winnen.

Welke wedstrijd-regulatievormen in het onderwijs?

Het beweegonderwijs zorgt voor een introductie in de beweeg- en sportcultuur en zal daarom aan alle drie de wedstrijd-regulatievormen aandacht besteden, zodat de leerlingen kunnen kiezen welke vorm het beste bij hun past. Vroeger was de lichamelijke opvoeding vooral op de competitieve sport gericht (sportonderwijs), bijvoorbeeld volleybal spelen met de officiële spelregels. Tegenwoordig worden er op de scholen allerlei alternatieve regels gebruikt om volleybal voor mindere spelers speelbaar te houden. Een groot verschil tussen onderwijs en sport is dat onderwijs verplicht voor iedereen is en sportdeelname een vrije keuze. Het onderwijs kan zich niet veroorloven dat door de competitieve regulatievorm de verliezers minder leerkansen krijgen. Onderwijs heeft een burgerschapsopdracht waarbij het erom gaat dat kinderen leren te participeren in een democratische samenleving. Biesta (2021) schrijft hierover: "...dat de democratie niet alleen gaat om de macht van de meerderheid, maar impliceert ook een zorg voor minderheden. De winnaar moet zich altijd bekommeren om de verliezers. In de democratie gaat het er immers om dat winnaars en verliezers het met elkaar uithouden of, positiever

gezegd, proberen op een goede manier met elkaar samen te leven". Hier ligt een taak voor het onderwijs om de democratische regulatievorm van de wedstrijd verder door te ontwikkelen. Een sportvernieuwing vergelijkbaar met de public-schools in de 19e eeuw? Hieronder een poging om de ontwikkeling van volkse, naar competitieve en democratische regulatievorm in een chaosdoelenspel toe te lichten.

Drie regulatievormen van een wedstrijd chaosdoelenspel

De volkse regulatievorm zien we terug bij een chaosdoelenspel met kleuters waarbij de spelers nog niet helemaal door hebben dat ze een wedstrijd tegen elkaar spelen. Er zijn wel twee groepen en ze mogen niet in het veld van de andere partij, maar er zit geen eind aan het spel, omdat ze de omgegooiden pylonen direct weer rechtop mogen zetten. Het gedrag van de spelers is heel divers: er is bijvoorbeeld een speler die ballen verzamelt en aan een medespeler geeft zonder zelf te willen scoren. Een ander kind is het hele spel bezig om één pilon te verdedigen en de ander wil alleen maar scoren. De leerkracht kijkt toe en grijpt in als er wat misgaat. Het meedoen is belangrijker dan het winnen.

In de middenbouw wordt het chaosdoelenspel gespeeld met een eigen doeltje voor elke speler (bijvoorbeeld 3 tegen 3 met vier ballen). Als er in het doel van een speler gescoord is dan moet die uit het spel en aan de kant wachten tot een andere speler het spel moet verlaten, dan mag de wachter er weer in. Dit is een voorbeeld van een competitieve regulatievorm, omdat de verliezer het spel moet verlaten. Het gaat erom dat de winnaar er zo lang mogelijk in blijft. Voor kinderen uit groep 3, 4 en 5 is het nodig dat ze eerst leren om volgens vaste regels te spelen die voor iedereen gelijk zijn. Te vroeg differentiëren met regels is voor minder slimme en sociale kinderen moeilijk te hanteren. De leerkracht kan door een goed arrangement ervoor zorgen dat de wachttijd niet te lang is, zodat alle spelers voldoende

Wat is een eerlijke regulatievorm voor een wedstrijd?

speel-/leertijd krijgen. Het is voor een betere speler ook fijn dat die kan laten zien dat die de beste is. Maar in het onderwijs kan het daar niet bij blijven. De winnaars moeten leren dat ze zich bekommeren om de verliezers.

Bovenbouwkinderen (vanaf 10 Jaar) die al lang bij elkaar in de klas zitten weten heel goed wie de betere en mindere speler is en daarom kan aan de betere speler gevraagd worden of die zichzelf een uitdaging (handicap) wil opleggen, zodat alle spelers even veel kans krijgen om de wedstrijd te winnen. Een uitdaging kan zijn het vergroten van het eigen doel zodat anderen meer kans hebben om te scoren, of een regel dat van een grotere afstand in het doel gescoord moet worden of dat alleen met de minder goede hand gegooid mag worden. Op grond van de niveaoverschillen tussen de spelers maken ze afspraken over de regels of arrangementen, zodat alle spelers evenveel kans hebben om te winnen. Deze regulatievorm is de

laatste fase omdat het hierdoor altijd mogelijk blijft om met anderen een eerlijke wedstrijd te spelen.

Tot slot

De wedstrijd is een aantrekkelijke vorm om met en tegen elkaar te bewegen. Het gevaar is dat de verliezer afhaakt. Daarom kan het onderwijs ervoor zorgen dat de leerlingen op een veilige wijze leren omgaan met wedstrijden. Dat gebeurt door een langzame opbouw van een volkse, competitieve naar een democratische regulatievorm van een wedstrijd. Dit idee van een opbouw van regulatievormen in drie fases is vergelijkbaar met de ordening van de socioloog Habermas (Nijk, 1984). Hij onderscheidt drie fases in de ontwikkeling van samenwerkingsorganisaties. Hij noemt deze drie; stam, staat en markt (stad C.H.). Het beweegonderwijs kan in een eenvoudig spel als chaosdoelenspel kinderen laten ervaren dat je op verschillende manieren een wedstrijd kan spelen, zonder gevaar. ●

Het artikel is gebaseerd op het artikel De Zwarte Parel van Frank Heinen dat in 2017 is verschenen in literair tijdschrift De Revisor #16 (www.derevisor.nl). Scan klik [hier](#) naar het artikel De Zwarte Parel.

Word lid van het literair tijdschrift De Revisor, word abonnee! Abonnementen: <https://www.derevisor.nl/word-lid/>

Bronnen

Scan of klik [hier](#) naar de bronnen

Contact

ca.hazelebach@planet.nl

Tekening

Jolet Leenhouts

Kernwoorden

pedagogisch klimaat, bewegingsonderwijs, regulatievormen, wedstrijd-sport